

Euro a eurozóna

Eurozóna je druhým nejvyšším stupněm ekonomické integrace. Jedná se o hospodářskou a měnovou unii (HMU), kde státy koordinují své hospodářské a fiskální politiky, mají společnou měnovou politiku a měnu, v tomto případě euro.

Historický přehled

Vzniku eurozóny předcházela desetiletí vývoje spolupráce a odstraňování obchodních překážek. Dosažení hospodářské a měnové unie v sobě obsahuje charakteristiky zóny volného obchodu (volný pohyb a obchod zboží), celní unie (odstranění bariér (cel) na vnitřních hranicích a společné nastavení pravidel pro obchod se třetími zeměmi) a jednotného vnitřního trhu (volný pohyb osob, zboží, kapitálu a služeb). Nejvyšším stupněm na tzv. Ballasově pyramidě evropské integrace je však politická unie (federace).

První všestranná debata ohledně možného vytvoření hospodářské měnové unie je spjata s tzv. Wernerovou zprávou Evropské komise pro členské země EHS z roku 1970, která diskutovala vytváření stádií hospo-

dářské a měnové unie a navrhovala vytvoření systému centrálních bank a Evropského fondu pro měnovou spolupráci. Mezi členy EHS však nebyla nalezena shoda na převedení Wernerovy zprávy do reality. V důsledku rozpadu Bretton-woodského systému, navazující měny zprostředkované přes americký dolar na zlato, však bylo potřeba zavést systém napomáhající minimalizaci problémů spojeným se z(ne)hodnocením měn. V roce 1979 tak došlo ke spuštění Evropského měnového systému. Jeho cílem bylo udržovat kurzy měn v úzkém pásmu a bez větších výkyvů. Jednalo se o bezprecedentní míru koordinace měnových politik mezi členskými zeměmi.

Na pověření Evropské rady vytvořil předseda Evropské komise Jacques Delors zprávu s konkrétními etapami pro realizaci Evropské hospodářské a měnové unie. Hlavní parametry Delorsovy zprávy byly schváleny a zapracovány do Maastrichtské smlouvy přijaté Evropskou radou v roce 1991, která vytvořila právní rámec pro vznik HMU a eura.

K vytvoření hospodářské a měnové unie mělo dojít v rámci 3 navazujících etap. V rámci první etapy (1990-1994) se jednalo o úplnou liberalizaci kapitálových obchodů, úzkou spolupráci mezi centrálními bankami, volné používání evropské měnové jednotky (ECU) i o zlepšení hospodářské konvergence. V druhé etapě (1994-1999) mělo dojít k založení Evropského měnového institutu (EMI), předchůdce Evropské centrální banky (ECB) i další koordinaci makroekonomických politik či snížení hranic pro fluktuační měnových kurzů. Zároveň došlo i k přijetí Paktu růstu a stability, jehož smyslem je zajištění rozpočtové disciplíny ve vztahu k eurozóně. Země, které chtěly do HMU vstoupit, musely začít plnit Maastrichtská kritéria. Třetí etapa (od 1999) je ohraničena zavedením eura 11 členskými státy, které splnily konvergenční kritéria, a samotné uvedení eura do oběhu. Pakt stability a růstu a mechanismus směnných kurzů v rámci EU (ERM II) nabyly účinnosti.

Přístupová kritéria

Konvergenční, neboli přístupová či Maastrichtská, kritéria byla stanovena za účelem přípravy přistupujícího členu do eurozóny a ochrany daného členu i HMU

před potenciálním ekonomickým rizikem. Při hodnocení plnění těchto kritérií se nebere v potaz pouze aktuální plnění, ale dlouhodobá stabilita ve sledovaných oblastech.

Hospodářská konvergenční kritéria mohou být rozdělena na monetární a fiskální. V rámci monetárních kritérií jsou stanovena kritéria cenové stability (inflace), dlouhodobých úrokových sazeb (nízké a stabilní úrokové sazby) a stability kurzu měny (ERM II). Účast na mechanismu směnných kurzů (ERM II) po dobu alespoň dvou let je jedním z kritérií přístupu do eurozóny. ERM II představuje mechanismus fixace měny na euro v rámci tzv. fluktučního pásma. Národní centrální banka i Evropská centrální banka společně brání pozici kurzu tak, aby v daném kurzovním pásmu setrval i navzdory možným kurzovním tlakům.

Mezi fiskální kritéria se řadí kritérium veřejného deficitu (nízký a stabilní deficit, poměr plánovaného a skutečného schodku) a kritérium hrubého veřejného dluhu (nízký veřejný vládní dluh).

Dodatečnými kritérii je sblížení právních předpisů – tedy slučitelnost vnitrostátní legislativy se Smlouvou a se statutem Evropského systému centrálních bank a Evropské centrální banky. Zároveň národní centrální banka musí být nezávislá na politické sféře.

(Ne)členské země

Všechny členské země, s výjimkou Dánska, které má vyjednaný tzv. opt-out, souhlasily s tím, že v budoucnu vstoupí do eurozóny. Předtím však musí splnit výše popsané konvergenční podmínky. Přechod na novou měnu představuje významný krok, pro který je potřeba důkladná příprava na mnoha úrovních. Zakladatelskými členy eurozóny byly: Belgie, Finsko, Francie, Irsko, Itálie, Lucembursko, Německo, Nizozemsko, Portugalsko, Rakousko a Španělsko. Těchto 11 zemí v roce 2001 doplnilo Řecko. Po šesti letech se připojilo Slovinsko a o rok později začali platit eurem obyvatelé Kypru a Malty. Slovensko zavedlo euro v roce 2009. Další rozšíření se týkalo Pobaltí – Estonska (2011), Lotyšska (2014) a Litvy (2015). Posledním nově příchozím členem je Chorvatsko, které zavedlo euro na začátku tohoto roku. V současnosti tak tvoří eurozónu 20 z 27 členských států EU.

Vedle členských zemí EU používají euro i další země. Jako oficiální měnu ji po dohodě s EU používají

Andorra, Monako, San Marino a Vatikán či některé francouzské kolonie, ostrovy Saint Pierre a Miquelon a ostrov Svatý Bartoloměj. Jako svou de facto měnu ji bez dohody s EU využívají státy Kosovo a Černá Hora.

Vývoj tématu v ČR

Česká politická scéna je dlouhodobě spíše zdrženlivá v otázce přijetí eura či stanovení termínu této změny. Většina politických stran argumentuje vyčkáváním na příhodný a pro Českou republiku výhodný čas pro vstup do eurozóny. V současné době se vláda rozhodla prozatím datum přijetí eura nestanovovat. Toto rozhodnutí bylo založeno na doporučení poskytnutém Ministerstvem financí a Českou národní bankou na základě dokumentu Vyhodnocení plnění maastrichtských konvergenčních kritérií a stupně ekonomické sladění ČR s eurozónou.

Na začátku fungování eurozóny a přístupu ČR do EU se velmi výrazně proti oběma konceptům vyjadřoval předseda ODS a tehdejší prezident Václav Klaus. Po velmi euroskeptickém přístupu však v České republice převládl umírněnější přístup, kdy malé množství stran striktně odsuzuje nebo prosazuje vstup do eurozóny. Další strany se staví k projektu zdrženlivě a vyčkávají na vhodné období, kdy situace bude výhodná pro českou ekonomiku a zároveň budou změnu měny podporovat i občané.

Česká společnost vyjadřovala podporu projektu společné měny především před hospodářskou krizí v roce 2008. Od roku 2010 se proti přijetí společné evropské měny stavělo 55 % dotázaných. Tento odpor navíc v průběhu let narůstal a pohyboval se kolem 70 %. Poslední průzkumy z poloviny roku 2022 zaznamenaly hodnoty pro přijetí eura přes 40 %, což značí výrazný nárůst a možnou změnu trendu.

istar